

Hebben wij kunst nodig om een goed leven te leiden?

Mijn uitgangspunt is dat iedereen van nature ‘een goed leven’ wil leiden. Voor Aristoteles in de Ethica Nicomachea waren daartoe een aantal externe factoren voor nodig zoals een goede gezondheid en het hebben van vrienden. De vraag is nu of het zich omringen met kunst het goede leven kan bevorderen.

Omdat we weten dat het aanschouwen van een kunstwerk een vorm van welbehagen of onbehagen met zich brengt – en omdat een gevoel subjectief is – komen we tot de onderliggende vraag waarom een toeschouwer het ene schilderij wel en het andere niet mooi zal vinden en waarom die appreciatie zo verschillend is tussen ons. Ten eerste is er het kunstwerk zelf. Het schilderij bestaat als voorwerp met een eigen statuut, tastbaar en zichtbaar, ook als de kunstenaar niet meer aanwezig is. Het is geobjectiveerde intentie. Het is gekristalliseerd gevoel. Het blijft echter een dood voorwerp tot iemand het aanschouwt. Dat tot leven wekken doet de observator. En dat is het tweede punt. Hoe deze werken worden ervaren is afhankelijk van wie op de toeschouwer op dat ogenblik geworden is, op zijn beurt het resultaat van eerdere ervaringen, van omgeving, opvoeding, milieu, achtergrond etc... Het is een zuiver persoonlijke, individuele aangelegenheid.

Is er dan geen enkele mogelijkheid om een gemeenschappelijke grond te vinden die ‘schoonheid’ min of meer kan definiëren omdat elke ervaring toch altijd subjectief is, altijd een ‘kwestie van smaak’? Daar zijn vele bibliotheken over vol geschreven, zonder sluitend antwoord. Alleen dit. Ook al bestaat er zoiets als ‘sensus communis’, een algemene grond die

het iedereen mogelijk maakt schoonheid en harmonie te appreciëren, het blijft uiteindelijk een persoonlijke gevoel. En dus kan iemand een volgens mij prachtig werk toch niet waarderen, iets wat ik zondermeer moet leren aanvaarden zonder te oordelen.

Wat heeft dat nut maken met het goede leven?

Het aanschouwen van schoonheid – akkoord, subjectief zoals we gezien hebben – geeft een gevoel van welbehagen. Het aanschouwen van lelijkheid brengt onbehagen. De prikkels die we via onze zintuigen binnenkrijgen catalogeren we automatisch, naargelang wie we zijn. En wie we zijn bepaalt daardoor onze openheid tegenover kunst. Geeft die openheid voor deze of gene kunst een gevoel van welbehagen dan dragen ze bij tot een versterking van een ‘goed gevoel’ en dus van het goede leven; doen ze dat niet dan doen ze daar afbreuk aan.

Een positieve esthetische ervaring zoals het aanschouwen van kunst kan dus een gevoel van welbehagen scheppen waardoor onze mogelijkheid tot een goed leven toeneemt. Deze ervaring is het resultaat van zowel onze eerdere ervaringen met kunst als van de toestand waarin we ons hier en nu toevallig bevinden.

Maar ervaring van schoonheid heeft ook te maken met onze houding tot schoonheid, en een houding is iets dat we kunnen leren en verbeteren. Daardoor kunnen we leren het kunstwerk te benaderen op haar eigen voorwaarden, het kunstwerk te zien zoals het daar hangt, zo onafhankelijk mogelijk van onze eigen subjectieve inbreng. Het is een benadering vol respect en terughoudendheid, afwachting tot het kunstwerk zich voor ons opent en een deel van een waarheid toont.

Achter verfstreken opent zich een wereld die veel verder reikt dan het zichtbare pigment. In de figuur van het naakte model ontwaren we een heel leven van angst en vreugde, in landschappen ervaren we onbehagen en hoop. Zo een onbevangen en open houding draagt opnieuw bij tot welbehagen en dus tot het goede leven. Zich omringen met schone kunsten is daarom misschien niet noodzakelijk, maar zal zeker bijdragen tot het verbeteren van het goede leven precies omdat het ons een wereld doet opengaan en welbehagen zal doen toenemen.

De tweede vraag die ik hier kort wil aanraken is waarom kunst -in al zijn vormen- vandaag belangrijk is en een uitweg kan bieden uit onze alsmaar vervreemdende en onbehaaglijkere wereld.

De zo geroemde Eeuw van de Verlichting, zeg maar de 18de eeuw die culmineerde in de Franse revolutie en Kants werk, verklaarde de mens als rationeel, autonoom wezen dat zichzelf genoeg is. Met het overboord gooien van het toenmalig dogmatische, gescleroseerde kerkelijk instituut werd tegelijk het Transcendente verlaten. Daarmee doel ik op dat wat ons als mens overstijgt zoals vrijheid en liefde, maar op ook schoonheid. Vrijheid lijkt vandaag gereduceerd tot afwezigheid van regelgeving, liefde tot neuronen en serotonine, kunst tot marktwaarde.

Ieder voelt zich onbehaaglijk bij de gedachte dat we louter een rationele mechaniek zijn.

Kunst toont dat we meer zijn dan een kil rationeel dier. Het geeft ons de mogelijkheid die rationele en agressieve omgeving te transcenderen en tot rust te komen in een wereld die we verloren waanden maar zich in werkelijkheid enkel verborgen houdt tot we haar weer oproepen. Kunstwerken nodigen uit om daar onbevangen naar te kijken. Kunstenaars geven uitdrukking aan wat hen bezielt. Ze trachten met pigment en stof een neerslag te tonen hoe zij de wereld ervaren. Het is een kristallisering van een deel van hun leefwereld: van hun verlangen naar essentie, van hun bezorgdheid om het lot van de wereld. Ze willen daarmee niemand behagen. Geen van hen heeft de intentie iemands 'goede leven' te willen bevorderen. Ze tonen een deel van zichzelf en stellen zich daardoor kwetsbaar op.

Het blijft zoeken, want: "Wie de ware weg heeft gevonden is het spoor bijster".